

УХВАЛА VI ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОНГРЕСУ

У доповіді голови ГО «Всеукраїнське товариство «Рідна школа» професора Сікорського П.І. дано детальний аналіз розвитку освіти в Україні за останні шість років. Відзначалося, що на V Всеукраїнському педагогічному конгресі прийнято проекти важливих нормативно-правових актів, а також пропозиції до Законів України «Про освіту» та «Про професійну освіту», до Типового положення про атестацію педагогічних працівників та до Порядку організації харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах. Прийняті проекти були надіслані у відповідні державні служби. Частина пропозицій була врахована, особливо під час прийняття Закону України «Про освіту».

V Всеукраїнський педагогічний конгрес проходить у важкий час, коли четвертий рік продовжується російсько-українська війна, ворог захопив на сході чимало наших територій, зруйнував багато міст і сіл, в тому числі навчальних закладів. На наш погляд, потрібно максимально скоротити всі державні служби і обмежити всім розміри зарплат і пенсій з тим, щоб якомога більше коштів спрямувати Збройним Силам України. Спочатку потрібно здобути перемогу над ворогом, а тоді відбудувати країну, в тому числі й освіту, яка сьогодні з різних причин у глибокій кризі.

Українська освіта потребує дуже виваженого і продуманого реформування: всі інновації повинні мотивувати і спонукати учнів та студентів до щоденної розумової праці. Це має стати основним критерієм реформ. І цьому має слугувати сама освітня система як глобальний компонент реформування освіти

Верховна Рада зробила немало для утвердження і розвитку української мови, без якої не буде й Української держави. Тому і надалі необхідно приділяти постійну увагу утвердженню української мови.

Всеукраїнське товариство «Рідна школа» робитиме все від нього залежне, щоби Закон України «Про функціонування української мови» не зазнав ревізії, а виконувався у повному обсязі. І Президент України мав би показувати у цьому питанні добрий приклад.

Учасники Конгресу пропонують нинішній владі об'єднати зусилля з проукраїнськими громадськими силами у розбудові української освіти, взявши за основу концепцію «Нова українська школа» і зосередивши основну увагу на практичній реалізації її головних інноваційних ідей, враховуючи реальні можливості воєнного стану і установку: максимальні людські і фінансові ресурси спрямувати Збройним Силам України задля якнайшвидшої перемоги.

Перший Український педагогічний конгрес був проведений 3-4 листопада 1935 р., II, III і IV Всеукраїнські педагогічні конгреси проводило Львівське крайове товариство «Рідна школа», а п'ятий – новостворене Всеукраїнське товариство «Рідна школа» спільно з НАПН України та представниками державних структур. Україна буде розвиватися як європейська демократична держава, якщо громадськість самоорганізується і стане міцним українським фундаментом, який не зламає жодна промосковська сила.

Заслухавши та обговоривши звітну доповідь голови громадської організації «Всеукраїнське товариство «Рідна школа», професора П. Сікорського, учасники Конгресу висловили ряд пропозицій для центральних і місцевих органів влади.

I. Конгрес просить Президента України

1. Президенту України на період воєнного стану направити в кожну область і район після перевірки на «Поліграфі» своїх представників, які контролюватимуть дії владних структур і правоохоронних органів, виконання ними Конституції і Законів України, заставлять всіх без винятку платити податки (промислові і сільськогосподарські підприємства, малі підприємства, репетиторів тощо), а також контролювати за тим, щоб стратегічна сировина (ліс, спирт та ін.) використовувалася за цільовим призначенням. Всіх, хто порушив Конституцію чи Закон України, в тому числі керівників обласних, районних, ОТГ, прокуратур, поліції, СБУ, які «не бачать» цих порушень – відправляти на передову, у штрафбригаду.

2. Зменшити кількість міністерств до 10, залишивши такі міністерства: закордонних справ, економіки, оборони, фінансів, енергетики, внутрішніх справ, соціалістики, освіти і науки, юстиції, охорони здоров'я. Зменшити кількість працівників у них вдвічі, в тому числі й в Офісі Президента України.

Всі інші міністерства (11) можуть ввійти як управління у відповідні міністерства, які залишаться .

3. Зменшити кількість народних депутатів України до 50. Законопроекти можуть готувати (очевидно, що й готують) відповідні фахівці з наукових установ і вищих закладів освіти.

4. Ліквідувати ОТГ (1469). Зменшити кількість старостинських округів, збільшивши кількість населених пунктів у них до 10 (не менше 10тис. населення). Орієнтовно утворити 3500 старостинських округів, в кожному з яких працює не більше 5 фахівців. Старости і депутати обираються на 3 роки.

У нинішніх умовах, коли кількість старостинських округів може дорівнювати кількості населених пунктів (500 громадян), староста не має грошей (випрошує їх у голови ОТГ, який у багатьох випадках вимагає 40-50% відкату, тобто проведена адміністративно-територіальна реформа є наскрізь корупційною), його повноваження за ст.54-1 Закону України «Про місцеве самоврядування» не є конкретними, зрештою, без грошей він не має що робити . Під час річного звіту староста, в кращому випадку, перераховує ті роботи, які виконували керівники підприємств і організацій, що знаходяться у старостинському окрузі.

У старостинському окрузі може функціонувати, як правило, один опорний ліцей, всі інші заклади освіти (початкові школи, гімназії, дошкільні заклади йому підпорядковуються). Керівники опорних ліцеїв і гімназій призначаються районним відділом освіти, а всі інші (заступники директора, педагогічні працівники, керівники початкових шкіл, дошкільних закладів, обслуговуючий персонал) – керівниками ліцеїв і гімназій.

Керівники районних відділів освіти призначаються Департаментами освіти і науки ОВА за погодженням з головами районних військових організацій.

Реформу провести до 1 червня 2026 р. і в жовтні 2026 р провести чергові вибори до органів місцевого самоврядування.

5.Всі організації, які можуть функціонувати за кошти громадян за надані послуги (наприклад, ЦНАП, позашкільні заклади освіти тощо), перевести на самофінансування. Сміхотворною виглядає нині оплата за довідку у ЦНАП в сумі 34 коп (вже грошей таких немає, мала корупція).

6. Вдвічі скоротити кількісний склад всіх правоохоронних органів, військовозобов'язаних відправити на передову.

7. Всіх військовозобов'язаних працівників ТЦК відправити на передову, в ТЦК можуть працювати лише жінки, які служать нині в ЗСУ, або поранені воїни.

8.Всіх чиновників і депутатів чоловічого роду, їхніх дітей, які є військовозобов'язаними, відправити на передову. В органах місцевого і державного управління можуть працювати лише жінки, колишні керівники районів і областей пенсійного віку або підготовлені поранені воїни.

9. Всіх військових , які перебувають на пенсії віком до 60 років, мобілізувати і відправити на війну.

10. Військових, які перебувають на військовій службі у західних і центральних областях України, використовувати на передовій, залишивши у військових частинах мінімальну кількість воїнів для їх обслуговування, а також для ППО,.

11. Добровільно-примусово забрати від олігархів всі фінансові ресурси, які вивезені в офшори, залишивши їм лише мінімальні кошти.

12. Повернути із Західних країн всіх високоосвічених українських фахівців, звільнивши їх від військової служби, які можуть першочергово конструювати нові види озброєння, нові види машин і приладів для промисловості і сільського господарства, давши їм таку саму зарплату як, наприклад, у США, і створивши відповідні побутові умови. Паралельно залучати їх до викладання у провідних університетах країни.

Не суддям, керівникам укркошти, нафтогазу та ін. платити високі зарплати чи пенсії, а видатним вченим, на період воєнного стану всім пенсіонерам обмежити пенсію (не більше 30 тис. грн).

13.У бюджеті країни створити спеціальний фонд для фінансування обдарованих учнів за унікальні винаходи, причому у великих розмірах, залежно від їхньої цінності.

14. Проводити ротацию працівників служб надзвичайних ситуацій, правоохоронних структур між західними і східними регіонами.

15. На період воєнного стану в усіх бюджетних установах обмежити зарплату всім працівникам (не більше 30 тис. грн). Зарплата чиновника найвищого рангу не може перевищувати зарплату вчителя (зарплата, наприклад, президента США лише на 10% більша від зарплати професора).

16. Найбільшою зарплата може бути лише у військових, причому в доларах (на передовій не менше як 5000 дол. США).

17. Створити для корупціонерів спеціальні корупційні штрафбригади і відправляти їх на найбільш гарячі точки передової, а не в тюрму на відпочинок.

18. Посилити відповідальність (винних на передову) за випуск неякісної зброї, обмундирування, їжі, а також за корупційні діяння (не за кордон на відпочинок, наприклад, резніков, а на передову в корупційний штрафбатальйон).

19.Посилити роль громадських організацій у контролі за діями влади, правоохоронних органів.

20. Заборонити з бюджету фінансувати приватні структури (газети, різні спілки тощо), а також будувати і ремонтувати дороги, фонтани, стадіони тощо.

21. Всі зекономлені кошти, а це трильйони гривень, віддати на розвиток воєнної індустрії і воїнам.

22. Сприяти створенню Громадського комітету (районний, обласний, всеукраїнський рівні) для нагородження працівників освіти, науки і культури державними нагородами, у склад якого ввести

відомих вчених, педагогів, громадських діячів; затвердити конкретні критерії вимог до кандидатів для нагородження тією чи іншою нагородою.

II. Конгрес звертається до Верховної Ради України

- 2.1. У зв'язку з повномасштабною війною зменшити кількість народних депутатів до 50.
- 2.2. Дбати про розвиток української мови як державної, виділяючи необхідні кошти на видання українських художніх книг, періодичних видань, словників тощо.
- 2.3. Виділяти необхідні кошти для забезпечення шкіл програмною художньою літературою (спеціальна серія «Шкільна бібліотека»), а також – для позакласного читання.
- 2.4. Прийняти Закон України «Про систему громадсько-освітнянського самоврядування в Україні», врахувавши основні положення відповідного проекту (додаток №1).
- 2.5. Затвердити нові типові штати працівників закладів середньої освіти. Враховуючи воєнний стан, зменшити їх кількісний склад.

III. Рекомендувати Кабінету Міністрів України

- 3.1. Розробити систему заходів з метою повернення в Україну відомих вчених, висококваліфікованих фахівців різних галузей, а також простих трударів, які вимушені працювати за кордоном.
- 3.2. Розвивати професійну освіту, особливо в сільських регіонах, яка повинна охопити навчанням до 60% випускників базових середніх шкіл.
- 3.3. Прийняти нову програму «Вчитель», у якій передбачити дієві матеріальні стимули, які б спонукали вступати до вищих педагогічних навчальних закладів найбільш здібних і творчих випускників шкіл з метою посилення ними педагогічного корпусу на всіх освітніх рівнях.
- 3.4. Виділяти кошти Міністерству освіти і науки України для проведення повномасштабних випереджувальних експериментальних досліджень (апробація нових навчальних планів, програм, підручників, освітніх технологій тощо).
- 3.5. Затвердити нове Положення про освітній округ та опорний заклад освіти, у якому узгодити функціонування об'єднаних територіальних громад, освітніх округів та опорних середніх закладів освіти з філіями (проект додається, №2).

IV. Рекомендувати МОН України

- 4.1. Запропонувати Кабміну України дієві мотиваційні заходи щодо створення опікунських (піклувальних) рад для закладів середньої освіти.
- 4.2. Створити дієву систему державно-громадського управління освітою, домагатися прийняття Верховною Радою Закону України «Про систему громадсько-освітнянського самоврядування в Україні».
- 4.3. Корегувати хід реформування середньої школи на основі концепції «Нова українська школа», а саме:
 - організувати підготовку і видання розвивальних дидактичних матеріалів для дошкільної і початкової освіти і централізоване забезпечення ними;
 - забезпечити вчасну підготовку і видання навчальних підручників за трьома рівнями складності і складності, створивши авторські колективи з відомих вчених і досвідчених учителів;
 - забезпечити шкільні бібліотеки програмною художньою літературою і літературою для позакласного читання, науково-популярною літературою і різними словниками;
 - використовуючи дидактичну інтеграцію споріднених предметів, зменшити їх кількість у навчальних планах;
 - налагодити дієвий контроль за ходом реформування освіти в регіонах, не дозволяти місцевим органам самоврядування порушувати Закон України «Про повну загальну середню освіту».
- 4.4. Затвердити дієві заходи щодо суттєвого поліпшення якості середньої освіти і тим самим нівелювати роль репетиторства у підготовці випускників шкіл до зовнішнього незалежного оцінювання (оптимізація мережі середніх закладів освіти, обов'язкове профільне навчання, затвердження Положення про профільне навчання, затвердження програм зовнішнього незалежного оцінювання, запровадження зовнішнього незалежного оцінювання для випускників базових середніх шкіл, підготовка посібників для ЗНО з переліком основних запитань і завдань тощо).
- 4.5. Прийняти нову методологію формування Типових навчальних планів:

- збільшити кількість годин для варіативної частини навчального плану (у V-IX класах 30% від загальної кількості годин, а в старших класах – 50%);
- з метою якомога повнішої реалізації профільного навчання кількість навчальних годин у старших класах для фінансування доцільно встановлювати залежно від кількості учнів в класі:

Кількість учнів у X класі	25	50	75 і більше
Кількість тижневих годин для фінансування	38	42	44

4.6. Структурувати цикл профільних предметів на дві складові: інваріантну і варіативну. Затвердити інваріантну частину у складі таких предметів: **українська мова, історія України, інформатика, іноземна мова**. Варіативна частина профільних предметів буде залежати від назви профілю, наприклад, **хімія і біологія** для **біолого-хімічного профілю**.

4.7. Ввести до інваріантної частини навчального плану шкіл предмет “Українознавство”, зінтегрувавши у нього такі невеликі за обсягом предмети, як: «Громадянська освіта», «Християнська етика», «Екологія», «Основи здоров'я» «Основні якості особистості» тощо.

4.8. Організувати підготовку і видання посібників для національного виховання учнів I-XII кл., взявши за основу посібники, які підготовлені рідношкільниками для V-XII кл.

4.9. Оптимізувати мережу середніх закладів освіти, взявши за основу таку оптимальну кількість учнів для повноцінного фінансування державою початкової, базової середньої та повної середньої школи:

- початкова – 20 учнів і більше;
- базова середня – 90 учнів і більше;
- старша середня (10-12 класи) – 225 учнів і більше.

Визначити мінімальну кількість учнів у кожному X-XII класах – не менше 75 учнів, тобто по три паралельних класи.

4.10. Затвердити Положення про профільне навчання учнів 10-12 класів середніх загальноосвітніх закладів освіти (проект додається, №3).

4.11. Затвердити Положення про організацію державної атестації випускників середніх шкіл і зарахування їх до вищих навчальних закладів України (проект додається №5).

4.12. Підготувати нове Положення про освітній округ та опорний заклад освіти, у якому узгодити функціонування громад, освітніх округів, опорних шкіл з філіями і подати Кабінету Міністрів України для затвердження (проект додається, №2).

4.13. Продовжити фінансувати VIII та наступні класи Нової української школи з державного бюджету, зосередивши основну увагу на вчасне опублікування навчальних підручників, відібравши для вибору учителями не більше трьох підручників, а також якісних дидактичних матеріалів тощо).

4.14. Удосконалити Положення про конкурс навчальних підручників (проведення випереджувальної апробації, визначення коефіцієнта якості підручника тощо).

4.15. Удосконалити додаток до свідоцтва про повну середню освіту, передбачивши поділ предметів на профільні і непрофільні, середній загальноатестатний бал та середній бал з профільних предметів, назву профілю.

4.16. Затвердити ефективні заходи щодо піднесення престижу педагогічної праці (відповідна професійна орієнтація, якісна підготовка учителів (домінування практичної підготовки, зовнішнє незалежне тестування з фахових дисциплін, обов'язкова п'ятирічна праця після закінчення університету тощо), висока стипендія і зарплата педагогічних та науково-педагогічних працівників тощо).

4.17. Оптимізувати мережу вищих навчальних закладів, використавши педагогічні методи (піднести прохідний бал ЗНО до 160 і більше), а також інтеграцію невеликих за обсягом ВНЗ (коледжі, інститути, приватні заклади вищої освіти) у потужні університети. Зменшити вдвічі прийом випускників шкіл до вищих закладів освіти і тим самим збільшити кількість учнів у професійних навчальних закладах.

4.18. Прийняти дієві заходи щодо володіння учнями шкіл та студентами ВНЗ іноземними мовами, особливо англійською (збільшення кількості тижневих годин, спеціальні випереджувальні курси перед навчанням студентів в університетах, вивчення іноземної мови у ВНЗ протягом 5 років, читання окремих дисциплін англійською мовою тощо).

4.19. Удосконалити підготовку кваліфікованих робітників (педагогічними методами спрямувати 60% учнів на навчання у ПТНЗ, організувати підготовку викладачів та майстрів для

ПТНЗ, збільшити час на практичну підготовку робітників, закріпити за кожним професійним закладом освіти відповідний завод тощо).

4.20. Підвищити заробітну плату керівникам закладів освіти, вона мала би бути хоча б у 1,5 рази більшою від зарплати досвідченого учителя (нині зарплата керівника закладу освіти менша від зарплати, наприклад, вчителя початкових класів).

4.21. Створити центри для повноцінного навчання учнів, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, або їхні школи зруйновані, або перебувають за кордоном.

V. Всеукраїнському товариству «Рідна школа»

5.1. Надіслати ухвалу V Всеукраїнського педагогічного конгресу Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, МОН України.

5.2. Організувати відокремлені підрозділи Всеукраїнського товариства «Рідна школа» у таких областях України: Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Полтавській, Сумській, Херсонській, Чернігівській.

5.3. Організувати науково-практичні конференції про життя та діяльність видатних українців і публікувати книги серії «Видатні українські педагоги».

5.4. Продовжити видання наукового альманаху ««Рідна школа»: історія і сучасність» (від серії 12).

5.5. Ініціювати і брати участь у дослідженнях з питань освіти та оприлюднювати результати таких досліджень.

5.6. Проводити моніторинг та оприлюднювати результати, зокрема, щодо:

- якості результатів навчання, у тому числі моніторинг державної підсумкової атестації, екзаменів та інших форм оцінки результатів навчання;
- якості підручників та інших навчальних матеріалів;
- розподілу витрат на освіту та цільового використання коштів з державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством.

5.7. Брати участь у громадському обговоренні, громадських консультаціях та проводити громадську експертизу освітянських нормативно-правових актів, у тому числі підручників (їх проектів), відповідно до законодавства;

5.8. Брати активну участь у громадському нагляді (контролі) за закладами середньої освіти. Безпосередньо в закладі освіти громадський нагляд (контроль) може проводитися виключно з дозволу керівника закладу освіти, крім випадків, встановлених законодавством.

Микола Шкурко, директор БО «Благодійний фонд "Ніжень"»

(м. Ніжин, Чернігівська обл.)

Організація української освіти за кордоном

Коли говоримо про українську освіту за кордоном, то виходимо з двох передумов:

- воєнна небезпека зберігатиметься;
- переміщення українців за кордон триватиме.

У результаті тривалої війни відбулося умовне заміщення територій з відповідним переселенням громадян України. Вони залишили домівки і переселилися у зарубіжні держави (переважно Європи) – за їхньою згодою, але тимчасово. Відомо, що це тимчасове може стати постійним, адже фактор небезпеки залишається. Через це у низці держав Євросоюзу сформувалися численні українські громади, які фактично стали національними меншинами. У Польщі перебувають 1,55 млн українців, і це приблизно 8% населення країни; у Чехії – близько 550 тис. (приблизно 5% населення); в Італії – близько 1 млн (1,7% населення); у Німеччині – близько 1,15 млн, що становить приблизно 1,4% населення країни [1]. Таку демографічну ситуацію потрібно враховувати з огляду на те, що перед українцями постали два шляхи поведінки:

- зберігати свою ідентичність;
- асимілюватися.

Але і держава Україна, і її громадяни зацікавлені у збереженні ідентичності та участі в житті своєї держави, при цьому інтегруючись до тамтешніх суспільств [2]. З огляду на це у статті розглядаємо саме неасиміляційний шлях поведінки українців за кордоном.

Збереження національної ідентичності дорослих громадян України та їхніх дітей потребує системного підходу й належного інституційного забезпечення. Вони повинні мати впевненість у завтрашньому дні, зокрема у можливості вільно обирати місце проживання – повернутися на Батьківщину або інтегруватися в суспільство країни, де вони планують залишитися. Українська держава повинна діяти так, щоб її громадяни поверталися додому, надаючи їм моральну підтримку і матеріальну мотивацію. Матеріальна мотивація полягає в заохоченні повернення українців на високооплачувані робочі місця праці згідно з Планом відновлення України: «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій» [3]. Моральна мотивація є наслідком збереженої ідентичності, як національної, так і громадянської. Тому значення української освіти за кордоном жодним чином не можна недооцінювати, адже

основний контингент громадян серед вибулих внаслідок війни – це жінки дітородного віку (45–50%) й діти (30–35%) [4]. Згідно зі звітом Офісу Омбудсмана від квітня 2025 року про вимушене переміщення українців, за кордоном перебувають 1,4 млн дітей шкільного віку [5]. Оскільки освітній чинник має першорядне значення, то йому має передувати комплекс організаційних передумов.

Спостереження за ситуацією й досвід громадської праці дають підстави виокремити дві складові організації української освіти за кордоном:

- внутрішньоукраїнську;
- зарубіжну.

Внутрішньоукраїнська складова означає взаємодію у межах діяльності Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Кабінеті Міністрів України (далі – Координаційна рада) її членів, а саме:

- зацікавлених відомств;
- профільних наукових установ;
- інституцій у сфері гуманітарної співпраці з діаспорою;
- громадських об'єднань у сфері співпраці з українцями за кордоном [6].

До зацікавлених відомств належать:

Міністерство молоді та спорту України (Мінмолодьспорт);

Міністерство закордонних справ України (МЗС);

Міністерство освіти і науки України (МОН);

Міністерство культури України (МК);

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України (Мінсоцполітики).

До профільних наукових установ належать:

Науково-дослідний інститут українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка (НДІ українознавства);

Український інститут національної пам'яті;

Інститут української мови НАН України;

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України.

До інституцій у сфері гуманітарної співпраці з діаспорою належать:

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (МІОК);

Науково-дослідний центр «Інститут досліджень української діаспори імені професора Любомира Винара» Національного університету «Острозька академія» (Інститут досліджень української діаспори);

Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою).

До громадських об'єднань у сфері співпраці з українцями за кордоном належать:

Громадська спілка «Українська всевітня координаційна рада»;

Всеукраїнське товариство «Рідна школа»;

інші громадські об'єднання, які є членами Координаційної ради;

релігійні організації Православної Церкви України (ПЦУ) та Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ).

Зарубіжна складова означає координацію взаємодії дипломатичних установ МЗС України, Державної установи «Український інститут» і її представництв, Світового Конгресу Українців, релігійних організацій Православної Церкви України (ПЦУ) та Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ) за кордоном, українських громадських організацій та їх об'єднань у країнах проживання українців.

Ключовим елементом у зарубіжній складовій є справа організації українських громадських організацій та їх об'єднань. Про це говорять самі громадяни під час опитувань [7]. Засадничими її принципами є добровільність й обов'язковість, тобто справи честі щодо членства і сплати членського внеску.

Прикладом об'єднання українців у зарубіжжі може слугувати діяльність провідника Українського Центрального Комітету професора

Володимира Кубійовича у 1939–1945 роках. Його робота охоплювала українські окраїни – Лемківщину, Посяння, Холмщину, Підляшшя, а також українські громади у Варшаві й Кракові. На цих польських теренах українська національна меншина нараховувала близько 550 тис. осіб, або приблизно 5% усього населення. Фінансовою основою широко розгалуженої діяльності були дотації уряду Генерал-губернаторства на соціальну опіку (2/3 доходів), доходи від сплати членських внесків (1/3 доходів), пожертви Американського Червоного Хреста і Комітету Гувера. Було запроваджено так званий національний податок, тобто всі українці з 18-річного віку мали бути членами місцевого підрозділу УЦК і сплачувати членські внески [8].

Отже, обидві складові організації української освіти за кордоном – внутрішньоукраїнську та зарубіжну – належить поєднати на основі законодавчої бази України та міжнародних договорів з метою:

- введення основних українознавчих предметів (українознавчого компоненту: української мови, літератури та історії) до освітніх систем держав масового проживання українців;

- забезпечення повноцінної роботи суботніх шкіл в інших випадках [9].

Така постановка питання має подвійну мотивацію:

- кров і життя, віддані на війні, мають бути заміщені кров'ю і життям українців, які повернуться на Батьківщину;

- допомога у відбудові України полягає насамперед у підготовці людського капіталу для здійснення цієї мети.

Прикладом взаємодії обох складових організації української освіти за кордоном є співпраця Світової координаційної виховно-освітньої ради Світового Конгресу Українців (СКВОР СКУ) з МОН щодо змін до чинного освітнього законодавства з метою підтримки:

української школи діаспори (визнання результатів навчання, отриманих у суб'єктах освітньої діяльності за кордоном);

українського вчителя діаспори (зарахування педагогічного стажу, можливість підвищення фахової майстерності);

українського учня за кордоном (модифікована навчальна програма українознавчого компонента).

СКВОР СКУ взаємодіє у робочих групах МОН і МЗС щодо верифікації освітніх осередків за кордоном та розроблення проєкту адаптованого стандарту володіння українською мовою як іноземною для дітей шкільного віку [10].

Відповідно до образного вислову «Україна там, де є українці» можна говорити про формування пан'європейської України – сталого євроінтеграційного феномена, який постає в контексті тривалої війни. З цього випливає потреба відповідного реагування – зміни суспільно-політичного устрою української держави, у якій все підпорядковано безпеці на засадах воєнного республіканізму. Ця ідея державності знайшла своє втілення у концепції державотворчого проєкту «Третій Гетьманат» [11].

Це президентська республіка з двопалатним парламентом і новим адміністративно-територіальним устроєм воєнізованого характеру [12]. Ефективним інструментом забезпечення кадрами оновленої української держави має стати мережа української освіти за кордоном. В умовах тривалої воєнної агресії вона потребує подальшого розвитку. Саме тому надзвичайно важливим є спрямування частини зарубіжної гуманітарної допомоги Україні на підтримку українських освітніх закладів за межами держави.

Джерела

1. Кількість українців із тимчасовим захистом у ЄС зростає: лідирують Німеччина, Польща та Чехія. URL: <https://www.ukrainepuls.com/kilkist-ukrayincziv-iz-tymchasovym-zahystom-u-yes-zrostaye-lidyruyut-nimechchyna-polshha-ta-chehiya/>

2. На коордраді з турботою про українців: тут і за кордоном. URL: <https://www.facebook.com/share/p/17jzhENRd8/>

3. План відновлення країни. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/response-to-war/ukraine-recovery-plan/>

4. Кількість українців із тимчасовим захистом у ЄС зростає: лідирують Німеччина, Польща та Чехія. URL: <https://www.ukrainepuls.com/kilkist-ukrayincziv-iz-tymchasovym-zahystom-u-yes-zrostaye-lidyruyut-nimechchyna-polshha-ta-chehiya/>

5. Як українцям за кордоном поєднати дві школи без стресу: досвід найбільшої дистанційної школи. URL: <https://life.liga.net/all/article/yak-ukraintsiam-za-kordonom-poiednaty-dvi-shkoly-bez-stresu-dosvid-naybilshoi-dystantsiynoi-shkoly>

6. Матвій Бідний очолив Координаційну раду з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності. URL: <https://mms.gov.ua/news/matvii-bidnyi-ocholyv-koordinatsiynu-raduz-pytan-utverdzhennia-ukrainskoi-natsionalnoi-ta-hromadianskoi-identychnosti>

7. Що відповідають українці, якщо їх не питати. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/shcho-vidpovidajut-ukrajintsi-jakshcho-jikh-ne-pitati.html>

8. Присвячується Володимиру Кубійовичу. Урочисте засідання НТШ, Львів, Будинок вчених, 23 вересня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1BxfWAT7kr/>

9. Українська мова – друга іноземна у школах Франції: розпочинається пілотний проєкт. URL: <https://nus.org.ua/2025/09/05/ukrayinska-mova-druga-inozemna-u-shkolah-frantsiyi-rozpochynayetsya-pilotnyj-proyekt/>

10. СКВОР СКУ. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1FwgwaPd72/>

11. Присвячується Володимиру Кубійовичу. Урочисте засідання НТШ, Львів, Будинок вчених, 23 вересня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1BxfWAT7kr/>

12. Там само.